

Overweging voor 1 oktober 2023, heilige momenten (2)

Gemeente,

Vorig jaar mocht ik een huwelijk inzegenen van twee jonge mensen.

De dienst hadden we samen voorbereid en zat natuurlijk vol met persoonlijke en dierbare elementen.

Oma die graag een gedicht wilde voorlezen, vader die een schriftlezing deed.

En het bruidspaar zelf dat een lied had ingestudeerd.

Ze hadden zanglessen genomen en zongen het lied 'You raise me up' tweestemmig in de dienst. Het werd een kippenvelmoment.

Persoonlijk is dit lied niet zo mijn smaak, maar het is net of dat er op zo'n moment niet toe doet.

Al hadden ze bij wijze van spreken twee emmertjes water gezongen.

Zij zongen met toewijding en overgave, geconcentreerd op het lied en met aandacht voor de ander.

Vanuit de aanwezigen was alle aandacht en betrokkenheid op hen gericht, de liefde van alle aanwezigen omringde hen, geen enkele noot die wat minder zuiver was ontstemde de sfeer. Het was puur en intens en bijzonder.

Een heilig moment, waarin veel meer gebeurde dan alleen twee mensen die samen een liedje zongen.

Het thema vandaag zijn niet zozeer die heilige momenten die je zomaar, onverklaarbaar kunnen overkomen.

Maar het gaat vandaag over die momenten waarvan je hoopt dat je ze als heel bijzonder, als heilig gaat ervaren.

Het gaat dan over een korte spanne in de tijd waarvoor je zodanige omstandigheden creëert dat er een overstijgende ervaring zou kunnen ontstaan. In de kerk doen we dat geregeld.

Denk maar aan rituelen als de liturgie van een kerkdienst, een avondmaal, een doop, een bevestiging van een ambtsdrager, de zegen.

Je kunt deze momenten beschouwen als een verzameling handelingen die de ruimte willen scheppen waarbinnen een jou overstijgende ervaring kan ontstaan.

Een ritueel zet als het ware de tijd even stil, je komt even in een andere tijd, los van het dagelijkse leven.

Laten we even vooropstellen: of je een moment als heilig gaat ervaren, kun je niet regisseren. Dat is iets wat je alleen achteraf kunt zeggen. Je kunt wel de omstandigheden creëren waarbinnen dat plaats zou kunnen vinden.

Zo had het bruidspaar er alles aan gedaan om die randvoorwaarden in optima forma neer te zetten: al maanden van tevoren een zangjuf gezocht, geoefend, lessen gevolgd.

Ze hadden een specifiek moment in de dienst gekozen om het te zingen, over alles was nagedacht.

Ze hadden helemaal naar dit moment toegeleefd.

Wat is er dan nodig om de juiste omstandigheden voor een mogelijk heilig moment te creëren?

Die hebben allereerst te maken met zorgvuldigheid.

Waarom is de avondmaalstafel altijd zo mooi verzorgd?

Omdat dat een belangrijk onderdeel is van het ritueel.

Zou het erg zijn als het tafelkleed een keer scheef op de tafel zou liggen?

Feitelijk niet, maar voor een ritueel maakt het verschil.

Dat leidt af.

Elk element van een ritueel zou idealiter moeten bijdragen aan het mogelijk maken dat er een heilig moment zou kunnen ontstaan.

De tweede lezing die we net hoorden, over de tabernakel, is daar een voorbeeld van.

Het is een bloemlezing uit een nog langere tekst, die alleen maar heel precies opsomt hoe de tabernakel eruit moet komen te zien.

Want het gaat hier om het toekomstige onderkomen van het heilige en van het allerheiligste. En dat heeft alle aandacht en zorg en zorgvuldigheid nodig die je maar kunt verzinnen.

Niets wordt aan het toeval overgelaten, alles is tot in detail voorgeschreven.

En juist die aandacht en zorg maakt dat het bijzonder wordt.

Dat hier niet zomaar iets gebouwd wordt.

Dat je er niet luchtig over kunt doen.

De tabernakel staat symbool voor de bron van jouw leven, van wat jou voedt, van wat jouw leven de moeite waard maakt.

Het geeft een extra dimensie aan je leven, het overstijgt je ten enenmale, en dat is alleen waar te nemen vanuit aandacht, zorgvuldigheid en een open houding.

Daarmee zijn we meteen bij een tweede element: aandacht.

Je doet een ritueel of zo'n lied als You raise me up 'er niet even bij'.

Ach laten we even bij de piano gaan staan, eens kijken of het leuk klinkt.

Zo werkt het niet.

Aandacht, zorg, concentratie, en van daaruit je openstellen voor wat gaat gebeuren.

Het laten gebeuren op het moment zelf.

Het laten ontstaan.

Een moment kan als heilig worden beleefd als alles klopt, als de lijntjes bij elkaar komen én als het met God te maken heeft.

Als er overstijgende liefde in zit, die te voelen en te ervaren is.

Als er hoop, bevrijding en uitzicht in zit, dat zijn werk doet naar de gemeenschap van mensen door de tijd heen.

Heilige momenten worden individueel en in gemeenschap ervaren als heilzaam en goed, voor nu en altijd.

Zulke momenten voeden onze ziel en stillen ons diepe verlangen om te kunnen doorvoelen dat we geliefde mensen zijn, dat bevrijding mogelijk is, dat toekomst mogelijk is, dat er krachten zijn die ons overstijgen en die vertrouwen inboezemen.

Ik kan me voorstellen dat het ervaren van een moment dat je achteraf als 'heilig' benoemt, je ziel tot rust laat komen als een gezoogd kind op de arm van zijn moeder. Het doet me denken aan psalm 131:

Nee, ik ben stil geworden,
ik heb mijn ziel tot rust gebracht.
Als een kind, de borst ontwend,
stil op de arm van zijn moeder,
zo is mijn ziel in mij.
Israël, hoop op de HEER,
van nu tot in eeuwigheid.

Op dit moment zitten we middenin de week tegen de Eenzaamheid.

Van 28 sept t/m 4 oktober zijn er talloze initiatieven om de leegte die het bestaan van eenzame mensen kan kenmerken, iets op te vullen.

In dat kader moest ik denken aan het boek 'Het verlaten individu' van psychiater Esther van Fenema.

Zij analyseert dat er in onze samenleving veel meer leegte is ontstaan dan er enkele decennia geleden was.

Deze leegte wordt veroorzaakt door het wegvallen van kaders, van de alomane kerk en van het belang van de groep.

Er is geen sprake meer van een collectief, waardoor mensen het idee hebben gekregen dat de wereld zich aan jou dient aan te passen en niet langer andersom.

Het recht op de eigen keuze, de zelfverwezenlijking is absoluut geworden.

Dit proces eindigt onvermijdelijk met leegte, zegt Van Fenema, omdat het individu niet in staat is om in zijn eentje betekenis te geven aan zichzelf.

Iedereen zoekt voor zichzelf, terwijl je niet meer begrensd wordt, je je nergens meer aan hoeft te houden.

Er is geen 'zo hoort het' meer, alleen verlangen naar 'jezelf worden', 'genieten', 'autonoom zijn', enz.

Daarnaast constateert Esther van Fenema dat we door sociale media ook nog in een collectieve aandachtscrisis verkeren, waardoor onze betrokkenheid bij elkaar en bij grote maatschappelijke problemen nog verder afbrokkelt dan die al was. Doordat onze aandacht zo versnipperd is geraakt zijn we minder in staat om doelen te bereiken en problemen op te lossen.

In haar boek benadrukt Esther dan ook het belang van aandacht, van dingen samen doen, van zorgvuldigheid in het omgaan met elkaar. De kwaliteit van onze relaties is het fundament van ons leven. Ze dragen bij aan een zinvol bestaan.

Misschien beseffen we soms niet eens hoe waardevol het is wat wij hier doen, dat wij samen een dienst beleven, hier of thuis voor de buis.

Dat we verbonden zijn door ons samen gemeentezijn.

Voor ons zo vanzelfsprekend, voor velen onbekend.

Want natuurlijk kun je in je eentje omstandigheden creëren voor heilige momenten.

Een kaars aansteken, mediteren of bidden, misschien een klein altaar met dierbare voorwerpen of foto's – ook in je eentje kun je heilige momenten ervaren. Maar in een groep, met mensen met wie je al jaren oploopt, die je wat beter of wat minder goed kent maar met wie je wel samen een gemeenschap vormt, krijgt een ritueel nog een extra lading.

De onderlinge verbondenheid geeft er een extra dimensie aan.

Samen ervaren dat niet de leegte maar juist betrokkenheid, zorgvuldigheid en aandacht voldoening en voeding geven.

Samen beseffen en aanvaarden dat wij onze rust niet vinden in de zekerheid van wat wij belijden, maar in verwondering over wat ons toevalt en geschonken wordt...